

مقایسه نظام ارزشی دو نسل؛ فرزندان و والدین Comparison the value system of two generations; progenies and parents

تاریخ پذیرش: ۸۸/۱۰/۱

تاریخ دریافت: ۸۷/۱۲/۱

Jozmotallebi D. BSc, Fathi-Ashtiani A. PhD,
Habibi M. MSc

دل آرام جزءمطلبی^۱، علی فتحی‌آشتیانی^۲، مهدی حبیبی^۳

Abstract

Introduction: There was always a kind of attitude interaction between family, community and sub-systems related to it during history. Attitude of different generations to the categories related to the family is considered as an important criterion for evaluating changes and differences between generations. Accordingly, the present study aimed to compare the value system of two generations.

Method: This is a descriptive after event study. The sample was 200 persons consisted of 50 fathers, 50 mothers, 50 daughters and 50 sons. The instrument was "value system questionnaire" and all data were analyzed by using descriptive statistics and T-test.

Results: The results showed significant difference between child and parents in the personal values ($p > 0.05$). The collected results from intensity of orientation of parents and child showed significant difference between parents and child in family, socio-economic, political, art and religion values ($p > 0.05$).

Conclusion: Lack of significant difference in terms of most categories of value systems between parents and children showed a concurrence between the two generations' value systems. Also, being more the intensity value orientation of parents than children shows that the parents have more ciliated value system and are more committed to the values.

Keywords: Value System, Generation, Parents, Progenies

چکیده

مقدمه: در طول تاریخ همواره نوعی تعامل بین تغییرات نگرشی خانواده، جامعه و خرده‌نظام‌های مربوط به آن وجود داشته است. نگرش نسل‌های مختلف به مقوله‌های مهم مربوط به خانواده، ملاکی برای بررسی تغییرات و تفاوت نسلی در نظر گرفته می‌شود. بر این اساس، مطالعه حاضر با هدف مقایسه نظام ارزشی دو نسل انجام گرفت.

روش: پژوهش حاضر توصیفی و از نوع پس‌رویدادی است. نمونه مطالعه ۲۰۰ نفر شامل ۵۰ پدر، ۵۰ مادر، ۵۰ دختر و ۵۰ پسر پایه سوم متوسطه بودند. ابزار مورد استفاده پرسش‌نامه نظام ارزشی بود. داده‌های به‌دست‌آمده با استفاده از آزمون T مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: نتایج به‌دست‌آمده از مقایسه ترجیح نظام ارزشی والدین و فرزندان بیانگر تفاوت معنی‌دار ($p < 0.05$) بین والدین و فرزندان از نظر ارزش فردی بود. نتایج به‌دست‌آمده از مقایسه شدت جهت‌گیری ارزشی والدین و فرزندان بیانگر تفاوت معنی‌دار ($p < 0.05$) بین والدین و فرزندان از نظر ارزش خانوادگی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، هنری و دینی بود.

نتیجه‌گیری: عدم وجود تفاوت معنی‌دار از نظر اغلب مقوله‌های نظام ارزشی بین والدین و فرزندان بیانگر همسانی نظام ارزشی بین دو نسل است. همچنین، بالاتر بودن شدت جهت‌گیری ارزشی والدین نسبت به فرزندان بیانگر ریشه‌دارتر بودن نظام ارزشی در آنها و پایبندتر بودن والدین به ارزش‌ها است.

کلیدواژه‌ها: نظام ارزشی، نسل، والدین، فرزندان

✉ **Corresponding Author:** Behavioral Sciences Research Center, Baqiyatallah University of Medical Sciences
Tehran, Iran
Email: habibi_mahdism@yahoo.com

✉ مرکز تحقیقات علوم رفتاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله (عج)، تهران، ایران
^۱ گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران
^۲ مرکز تحقیقات علوم رفتاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله (عج)، تهران، ایران

مقدمه

ارزش‌ها و نظام ارزشی از جنبه‌های بسیار مهم شخصیت هستند که پایه و اساس زندگی آدمی به شمار می‌روند. کیفیت زندگی، چگونگی رفتار و مناسبات افراد مستقیماً متأثر از نظام ارزش‌ها و اصول اخلاقی است که بدان پایبند می‌باشند [۱۵]. از آنجا که خانواده در میان الگوهای بیشمار، نخستین الگوی تأثیر گذار بر تحول فرزندان و الگوهای رفتاری، خصوصیات اخلاقی، انگیزه‌ها و ارزش‌های آنان است [۱۶]؛ بر این اساس، مطالعه حاضر با هدف مقایسه نظام ارزشی بین دو نسل (والدین و فرزندان) انجام شد.

روش

پژوهش حاضر، توصیفی و از نوع پس‌رویدادی است. نمونه مورد بررسی، ۲۰۰ نفر (۵۰ پدر، ۵۰ مادر، ۵۰ دختر و ۵۰ پسر). پایه سوم متوسطه) بود، که به‌صورت در دسترس انتخاب شدند و مورد مطالعه قرار گرفتند. از پرسش‌نامه نظام ارزشی *لطف/آبادی* برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد [۱۷]. این پرسش‌نامه دارای ۱۳۴ سؤال (۴۵ سؤال اصلی، هر یک دارای ۲ سؤال تکمیلی)، برای سنجش ۱۰ مقوله ارزشی در حوزه‌های گوناگون فردی، خانوادگی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، هنری، علمی، دینی، ملی و جهانی‌سازی است که ترجیح ارزشی و شدت جهت‌گیری ارزشی را اندازه‌گیری می‌کند [۱۴].

جدول ۱) ترجیح نظام ارزشی در والدین و فرزندان

ترجیح نظام ارزشی ←	مادران		پدران		دختران		پسران	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
فردی	۳۶/۸	۱۷/۸	۳۲/۴	۱۷/۵	۵۵	۱۶/۵۶	۴۳/۴	۱۸/۰۲
خانوادگی	۶۳/۴	۱۵/۴	۵۸/۸	۱۶/۲	۵۳/۶	۱۶/۱۳	۵۷/۲	۱۷/۶۱
اقتصادی	۴۲/۴	۱۴/۳	۴۴/۶	۱۶/۶	۴۲	۱۶/۹	۴۸/۲	۱۶/۱۲
سیاسی	۳۲	۱۹	۳۶	۲۰	۳۱/۴	۱۸/۸۴	۳۷/۴	۱۷/۲۳
اجتماعی	۵۷	۱۶/۶	۶۲/۶	۱۶/۵	۵۳/۸	۱۶/۶۴	۵۵/۲	۱۳/۷۳
هنری	۳۴/۴	۱۶/۴	۳۶	۱۶/۵	۳۷/۸	۱۷/۴۱	۳۲	۱۷/۸۴
علمی	۴۳/۸	۱۴/۴	۴۵/۸	۱۲/۱	۴۳/۴	۱۴/۶۵	۴۵/۸	۱۲/۱
دینی	۴۸/۸	۲۱	۴۸/۴	۲۰/۲	۳۴/۸	۲۲/۵۱	۴۸/۴	۲۰/۲
ملی	۵۸/۲	۱۶/۵	۶۱/۸	۱۶/۳	۵۵	۱۵/۹۴	۶۱/۸	۱۶/۳
جهانی سازی	۳۳/۲	۱۸/۱	۲۳	۱۹/۱	۴۲/۴	۲۱/۶۲	۲۳	۱۹/۱

هر یک از سؤال‌ها درجه‌بندی "خیلی زیاد"، "زیاد"، "زیاد"، "نسبتاً زیاد"، "نسبتاً کم"، "کم" و "خیلی کم" به ترتیب با نمرات ۶، ۵، ۴، ۳، ۲ و ۱ داشتند و از مجموع نمرات فرد، ترجیح ارزشی و شدت

بحث مربوط به نسل‌ها، موضوعی است که قدمت چندان بالایی ندارد. این موضوع، در جوامعی که در مرحله گذار تاریخی و اجتماعی خود قرار دارند و به تبع آن درگیر چالش‌ها و شکاف‌های ساختاری آشکار و پنهان در اشکال مختلف اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی هستند، درخور اهمیت ویژه‌ای است [۱، ۲]. جامعه ایران از لحاظ ساختاری به گونه‌ای طراحی شده است که نسل ما، از طریق خانواده، دین و دیگر نهادهای اجتماعی به یکدیگر وابسته‌اند و امکان انفکاک و انقطاع نسلی وجود ندارد [۳]. پذیرش فرهنگ مشترک، الگوهای اجتماعی، تجربیات واحد و ارزش‌های مادی پیوند دهنده بین نسلی است [۴]. بیشتر الگوهای اجتماعی و درونی شدن ارزش‌ها به طور مستقیم یا غیرمستقیم از خانواده نشأت می‌گیرد و فرزندان نگرش‌ها، نقش‌ها و انتظارات والدین‌شان را درونی می‌کنند [۵]. ارزش، به‌عنوان شکل دهنده پیام‌های رفتاری دارای بیشترین تأثیر در کنش افراد است؛ به عبارتی در بُعد فردی و روانی مهم‌ترین منبع برای جهت‌گیری، درک و شناخت از خود و در بُعد اجتماعی مجموعه‌ای از عقاید و نگرش‌ها هستند؛ که فرد در فرآیند جامعه‌پذیری آن‌ها را بدست می‌آورد و خود را با قواعد و هنجارها هماهنگ می‌سازد [۶].

چون به نقل از ظریفی، معتقد است ارزش، اعتقادی پایدار در رفتار یا هدف خاص از نظر شخصی یا اجتماعی است مبنی بر اینکه، بر روش دیگر یا هدف مخالف آن برتر باشد [۷، ۸]. وی اعتقاد دارد، نظام ارزش، در بر گیرنده سلسله مراتبی از ایده‌آل‌هاست. انتقال ارزش‌ها بین والدین و فرزندان در ابعاد مختلف و با همبستگی‌های مختلف بیان شده است. تحقیقاتی که شباهت‌های ارزشی والدین و فرزندان را بررسی نموده‌اند، نتایج متفاوتی گزارش کرده‌اند. تحقیقات نشان دادند که بین ارزش‌های والدین و فرزندان همسانی وجود دارد، اما در اغلب موارد این ارتباط خیلی ضعیف بوده است [۹، ۱۰].

خوسفهر، که به مقایسه ارزش‌های خانواده، مدرسه و گروه همسالان از دیدگاه دانش‌آموزان دبیرستانی پرداخته بود، نقش خانواده را در شکل‌گیری ارزش‌ها، مؤثرتر از سایر گزینه‌ها گزارش نمود [۱۱]. همچنین پژوهش‌های دیگر، از تأثیر سن [۵]، جنسیت [۱۲]، گروه همسالان، مدارس و فرایندهای اجتماعی [۱۳] در شکل‌گیری سلسله مراتب ارزش‌ها گزارش داده‌اند.

لطف/آبادی، در بررسی وضع نوجوانان ایرانی در دستیابی به هویت‌های متفاوت، به این نتیجه رسید که ۸۶٪ نوجوانان و جوانان ایرانی در دستیابی به هویت دینی و ۸۵٪ از آن‌ها در دستیابی به هویت ملی موفق بوده‌اند، در حالی که در دستیابی به هویت شغلی و سیاسی پایین‌ترین مقادیر را کسب کرده‌اند [۱۴].

فرزندان از نظر ارزش فردی و جهانی سازی بود، ولی از نظر ارزش خانوادگی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، هنری، علمی و دینی بین والدین و فرزندان تفاوت معنی داری به دست نیامد (جدول ۲).

جدول ۴) مقایسه شدت جهت گیری ارزشی والدین و فرزندان

آماره ←	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	سطح معنی داری
فردی	والدین ۷۷/۳۳	۹/۵	۰/۳۶	۰/۷۱۸
	فرزندان ۷۷/۸۵	۱۰/۷		
خانوادگی	والدین ۸۵/۸۷	۱۱/۴۲	۲/۵۷	۰/۰۱۱
	فرزندان ۸۱/۷۹	۱۰/۹۷		
اقتصادی	والدین ۷۸/۶۱	۱۰/۰۷	۳/۴۷	۰/۰۰۱
	فرزندان ۷۳/۱۶	۱۱/۹۸		
سیاسی	والدین ۷۱/۶۴	۱۳/۵۴	۳/۵۳	۰/۰۰۱
	فرزندان ۶۴/۴۶	۱۵/۱۶		
اجتماعی	والدین ۸۲/۰۳	۱۰/۶۵	۲۲/۱۳	۰/۰۳۴
	فرزندان ۷۸/۸۱	۱۰/۶۵		
هنری	والدین ۷۱/۱۶	۱۳/۰۴	۱/۴۸	۰/۱۴
	فرزندان ۶۸/۳۷	۱۳/۶		
علمی	والدین ۷۷/۶۶	۱۰/۷۴	۱/۸۴	۰/۰۶۶
	فرزندان ۷۴/۷۴	۱۱/۶۴		
دینی	والدین ۷۷/۷	۱۲/۲	۳۳/۷۲	۰/۰۰۱
	فرزندان ۷۰/۶۸	۱۴/۳۴		
ملی	والدین ۸۲	۱۰/۷۸	۲/۰۴	۰/۴۲۳
	فرزندان ۷۸/۹۴	۱۰/۳۷		
جهانی سازی	والدین ۶۶/۳۳	۱۷/۷۳	۰/۶۳	۰/۵۲۳
	فرزندان ۶۷/۸۱	۱۴/۹۱		

در مادران، ارزش های خانوادگی شدیدترین جهت گیری بین نظام های ارزشی را داشت. در مردان، دختران و پسران به ترتیب اولویت با ارزش های خانوادگی، ارزش های فردی، و ارزش های خانوادگی بود (جدول ۳).

مقایسه شدت جهت گیری ارزشی والدین و فرزندان بیانگر تفاوت معنی دار ($p < 0.05$ تا $p < 0.01$) بین والدین و فرزندان از نظر ارزش خانوادگی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و دینی بود، ولی از نظر فردی، هنری، علمی، ملی و جهانی سازی تفاوت معنی داری به دست نیامد (جدول ۴).

بحث

نگرش های والدین و درونی شدن ارزش ها در خانواده می تواند، در ایجاد یک نظام ارزشی پایا و با ثبات در فرزندان مؤثر باشد. هر قدر بین نگرش ها و ارزش های والدین و فرزندان همسانی بیشتری باشد، فرزندان کمتر با بحران ارزشی و فاصله بین نسلی مواجه می شوند. خوشبختانه، در پژوهشی که به مقایسه تحلیل ارزش های خانواده، مدرسه و گروه همسالان پرداخته بود، نقش

جهت گیری ارزشی او به دست آمد. اعتبار پرسش نامه با استفاده از روش α کرونباخ ۰/۸۳ و همبستگی درونی ۰/۸۹ گزارش شده است [۱۷]. همچنین با استفاده از پرسش نامه، اطلاعات دموگرافیک فردی و خانوادگی از قبیل سن، جنس، وضعیت تأهل و میزان تحصیلات بررسی شدند. داده های به دست آمده با استفاده از روش های آماری از قبیل فراوانی، درصد و آزمون T مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

جدول ۲) مقایسه ترجیح نظام ارزشی والدین و فرزندان

آماره ←	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	سطح معنی داری
فردی	والدین ۳۷/۹	۱۸/۵۴	۲/۹۷	۰/۰۰۳
	فرزندان ۴۵/۹	۱۹/۴۴		
خانوادگی	والدین ۵۸	۱۶/۸۷	۰/۲۱	۰/۸۳۲
	فرزندان ۵۸/۵	۱۶/۴۷		
اقتصادی	والدین ۴۶/۴	۱۶/۴۲	۱۱/۸۵	۰/۰۶۵
	فرزندان ۴۲/۲	۱۵/۶		
سیاسی	والدین ۳۶/۷	۱۸/۵۸	۱/۸۸	۰/۰۶۰
	فرزندان ۳۱/۷	۱۸/۸۵		
اجتماعی	والدین ۵۸/۹	۱۵/۵۶	۱/۵۳	۰/۱۲۶
	فرزندان ۵۵/۴	۱۶/۶۶		
هنری	والدین ۳۴	۱۷/۲۳	۰/۸۶	۰/۳۸۶
	فرزندان ۳۶/۱	۱۶/۹۳		
علمی	والدین ۴۴/۹	۱۲/۷۵	۰/۶۷	۰/۵۰۱
	فرزندان ۴۳/۶	۱۴/۴۶		
دینی	والدین ۴۲	۱۸/۵۳	۰/۰۶	۰/۹۴۶
	فرزندان ۴۱/۸	۲۲/۸		
ملی	والدین ۵۸/۷	۱۵/۷۴	۰/۹۲	۰/۳۵۴
	فرزندان ۵۶/۲	۱۶/۲۱		
جهانی سازی	والدین ۳۰/۸	۲۰/۶۳	۲/۴۱	۰/۰۱۷
	فرزندان ۳۷/۸	۲۰/۳۷		

یافته ها

میانگین سن مادران $43/37 \pm 4/29$ ، پدران $49/8 \pm 8/34$ ، پسران $17/2 \pm 0/53$ و دختران $16/76 \pm 0/47$ سال بود. ۳۲٪ مادران دارای تحصیلات زیردیپلم، ۵۴٪ دیپلم و ۱۴٪ بالای دیپلم بودند. ۵۰٪ پدران دارای تحصیلات زیردیپلم، ۴۲٪ دیپلم و ۸٪ بالای دیپلم بودند. ۴۴ نفر (۸۸٪) از مادران خانه دار و ۶ نفر (۱۲٪) کارمند بودند. ۱۹ نفر (۳۸٪) از پدران دارای شغل آزاد، ۱۴ نفر (۲۸٪) کارمند، ۹ نفر (۱۸٪) کارگر و ۸ نفر (۱۶٪) بازنشسته بودند. در مادران، ارزش های خانوادگی در اولویت ترجیح نظام ارزشی قرار داشت. در مردان، دختران و پسران به ترتیب اولویت با ارزش های اجتماعی، ارزش های فردی، و ارزش های ملی بود (جدول ۱). مقایسه ترجیح نظام ارزشی والدین و فرزندان بیانگر وجود تفاوت معنی دار ($p < 0.05$ تا $p < 0.01$) بین والدین و

دوره ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۸۹

منابع

- 1- Taymouri K. Compared the values system of boys, fathers and its risk factors in Tehran [dissertation]. Tehran: Allame Tabatabaei University; 1998. [Persian]
- 2- Yousefi N. Gap between generations (theoretical and experimental study). Esfahan: Jahad Publication; 2004. [Persian]
- 3- Armaki-Azad T, Ghaffari G. Sociology generation in Iran. Tehran: Jahad Publication; 2004. [Persian]
- 4- Boehnke K. Parent-offspring value transmission in a societal context. *J Cross Cult Psychol.* 2001;3(2):241-55.
- 5- Schonpflug LI. Intergenerational transmission of values: The role of transmission belts. *J Cross Cult Psychol.* 2001;32:174-85.
- 6- Faramarzi D. Structure of Schwartz circular value theory. *Pazhoesh J.* 1999;14:2-8. [Persian]
- 7- Jones GR. Personal values and corporate philanthropy model for the role senior executive personal values play in decisions regarding corporate philanthropy. South Australia: School of Commerce; 2000.
- 8- Zarifi M. Hierarchy of values among students of Azad University [research project]. Tehran: Azad University; 1999. [Persian]
- 9- Johnson M. A family life and religious commitment. *Rev Relig Res.* 1973;14:144-50.
- 10- Nelsen HM. Gender differences in the effects of parental discord on preadolescent religiousness. *J Sci Study Relig.* 1981;20:351-60.
- 11- Khosfer G. Comparison of analytical values in family, school and peer groups from the viewpoint of male high school students in Tehran [dissertation]. Tehran: University of Tehran; 1995. [Persian]
- 12- Hasanzadeh R. Hierarchy of values of secondary school students in the provinces of Mazandaran and Golestan. *Danesh Pazhoesh J.* 1998;5(1):41-58. [Persian]
- 13- Pinquart M, Silbereisen RK. Transmission of values from adolescents to their parents: The role of value content and authoritative parenting. *Adolescence.* 2004;39:83-100.
- 14- Lotfabadi H. Position and attitude problems of adolescents and young adults throughout Iran. Tehran: National Youth Organization Publication; 2002. [Persian]
- 15- Ahmadi A. Adolescence and youth psychology. Esfahan: Mashal Publication; 1994. [Persian]
- 16- Borjali A. Personality development in adolescents. Tehran: Varaye Danesh Publication; 2001. [Persian]
- 17- Lotfabadi H, Nouroozi V. Theorizing and building scale for measuring the value system of students and youth. *Amozesh J.* 2004;3(7):33-59. [Persian]
- 18- Zaynoddin M. Value hierarchy of fathers and sons in families living in Mashhad city and its risk factors [dissertation]. Mashhad: University of Mashhad; 1998. [Persian]
- 19- Sadeghi M, Heydari M. Hierarchy of value system in adolescent students in different child training methods. *Family Search.* 2005;1(3):23-31.

خانواده را در شکل‌گیری ارزش‌ها، مؤثرتر از سایر گزینه‌ها گزارش نموده است [۱۱]. پژوهش حاضر، که با هدف بررسی مقایسه نظام ارزشی بین دو نسل انجام شد، نشان داد که ترجیح نظام ارزشی والدین و فرزندان، تنها از نظر ارزش فردی و جهانی‌سازی دارای تفاوت معنی‌دار است. بدین معنی که ارزش فردی در فرزندان، نسبت به والدین ارجحیت بیشتری دارد و در سایر ارزش‌ها تفاوت معنی‌دار بین دو گروه وجود نداشت. این نتایج بیانگر همسانی نظام ارزشی والدین و فرزندان، در اغلب مقوله‌ها است که با تحقیقات جانسون [۹] و نلسن [۱۰] هماهنگ است. همچنین شونفلگ نشان داد، الگوهای اجتماعی و درونی شدن ارزش‌ها از خانواده نشأت می‌گیرد و فرزندان، نگرش‌ها، نقش‌ها و انتظارات والدینشان را درونی می‌کنند [۵]. از سوی دیگر، بالا بودن ارزش فردی فرزندان نسبت به والدین، احتمالاً ناشی از مسئله هویت‌یابی جوانان است. همچنین نتایج نشان دادند، ارزش سیاسی در والدین و فرزندان نزدیک به سطح معنی‌دار است؛ که با پژوهش زین‌الدین در رابطه با، بررسی سلسله مراتب نظام ارزشی والدین و پسران، هماهنگ است [۱۸]. علاوه بر آن، بین شدت جهت‌گیری ارزشی والدین و فرزندان از نظر ارزش خانوادگی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و دینی تفاوت معنی‌دار وجود دارد؛ بدین معنی که، این ارزش‌ها در والدین نسبت به فرزندان از شدت جهت‌گیری بیشتری برخوردار است. این یافته، با تحقیقی که صادقی و حیدری در بررسی سلسله مراتب نظام ارزشی نوجوانان و شیوه فرزندپروری والدین آن‌ها انجام داده‌اند، هماهنگ است [۱۹]. سن گروه فرزندان بین ۱۶ تا ۱۸ سال بود؛ در این دوره سنی، بیشتر نوجوانان در حال هویت‌یابی هستند و به هویت کامل، منسجم و مستحکم دست نیافته‌اند. به این لحاظ، طبیعی است که شدت جهت‌گیری‌شان نسبت به والدین کمتر باشد.

نتیجه‌گیری

با وجود اینکه بین والدین و فرزندان از نظر ترجیح ارزش، تفاوت زیادی وجود ندارد ولی شدت جهت‌گیری آنها نسبت به این ارزش‌ها متفاوت است. این تفاوت، از یک سو با شرایط فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و از سوی دیگر به فرآیند رشد فرزندان ارتباط دارد.